บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาทรรศนะของครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ในเรื่องต่อไปนี้

1. การใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามที่เป็นจริง
2. การใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามที่ควรจะใช้
3. การส่งเสริมของหัวหน้าหมวดวิชาในกลุ่มการงานและอาชีพเพื่อให้ครูในหมวดวิชาใช้แหล่งวิชาการชุมชน
4. สาเหตุของปัญหาในการใช้แหล่งวิชาการชุมชน
5. การปฏิบัติในการใช้แหล่งวิชาการชุมชน
6. บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชากลุ่มการงานและอาชีพในการนิเทศภายในเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชน

สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และครูผู้สอนกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 รวม 16 หมวด ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2527 จำนวน 48 โรง จำนวนครู 325 คน

2. เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบแยกเป็น 4 ตอน มีตัวอย่างและตัวอย่างการตอบ

3. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปแจกให้แก่ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ โรงเรียนมัธยมศึกษาในวันประชุมประจำเดือนที่ที่ประชุมสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี โดยขอความร่วมมือจากศึกษาธิการจังหวัดให้ช่วยสนับสนุน ขอให้หัวหน้าสถานศึกษาช่วยอนุเคราะห์นำแบบสอบถามไปให้ครูผู้สอนในกลุ่มการงานและอาชีพ รวมทั้งครูผู้สอนกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพในโรงเรียนของตนกรอกแบบสอบถาม แล้วส่งมอบไว้กับศึกษาธิการอำเภอ หรือผู้ประสานงานกรมสามัญศึกษา ณ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุบลราชธานี แล้วผู้วิจัยจะไปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

แจกแจงความถี่หาค่าร้อยละของคำตอบตามรายการแหล่งวิชาการชุมชนแล้วแยกวิเคราะห์ตามรายการที่ศึกษาให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีสถิติพรรณนา

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพ และครูผู้สอนวิชาพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี 48 โรง จำนวน 290 คน ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนและผลกระทบที่ได้รับจากการใช้นั้นในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ครูผู้สอนส่วนมากใช้แหล่งวิชาการชุมชนสนับสนุนการเรียนการสอนของตนตามที่เป็นจริง 2 ประเภท ได้แก่

1.1 แหล่งวิทยาการที่เป็นห้องสมุด ใช้ในระดับปานกลาง 2 ลักษณะ คือ ในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" และ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" ส่วนในลักษณะอื่น ๆ ไม่ใช้

1.2 แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ใช้ในระดับน้อย 2 ลักษณะ คือ ในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" และ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" ส่วนในลักษณะอื่น ๆ ไม่ใช้

1.3 แหล่งวิชาการชุมชนประเภทอื่น ๆ ไม่มีการใช้ในทุกลักษณะ

2. ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่า ควรจะใช้แหล่งวิทยาการชุมชนสนับสนุนการเรียนการสอน 8 ประเภท คือ

2.1 แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานศึกษา ควรจะใช้ในระดับปานกลางทั้ง 4 ลักษณะ คือ ในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย"

2.2 แหล่งวิทยาการที่เป็นห้องสมุดควรจะใช้ในระดับมาก ในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" ควรจะใช้ในระดับปานกลาง 2 ลักษณะ คือ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" และควรจะใช้ในระดับน้อยในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน"

2.3 แหล่งวิทยาการที่เป็นศาสนสถาน โบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์ ควรจะใช้ในระดับน้อย ใน 2 ลักษณะ คือ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" ส่วนในลักษณะอื่น ๆ ไม่ควรจะใช้

2.4 แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์เผยแพร่วิชาการ ศูนย์วิจัย สถานีทดลอง หรือหน่วยงานที่มีลักษณะคล้ายกัน ควรจะใช้ในระดับน้อย ลักษณะเดียวคือ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" ส่วนลักษณะอื่น ๆ ไม่ควรจะใช้

2.5 แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานที่ราชการควรจะใช้ในระดับน้อยใน 3 ลักษณะ คือ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" แต่ไม่ควรจะใช้ในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน"

2.6 แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์บริการสื่อสารและคมนาคม ทั้งหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ ควรจะใช้ในระดับน้อยใน 3 ลักษณะ เช่นเดียวกับแหล่งวิทยาการที่เป็นสถานที่ราชการ

2.7 แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ ควรจะใช้ในระดับปานกลางใน 2 ลักษณะ คือ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" และ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" และควรจะใช้ในระดับน้อยในลักษณะ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" แต่ไม่ควรจะใช้ในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน"

2.8 แหล่งวิทยาการที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ควรจะใช้ในระดับปานกลางใน 2 ลักษณะ คือ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" และควรจะใช้ในระดับน้อยในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" แต่ไม่ควรจะใช้ในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน"

3. ครูผู้สอนส่วนมากได้รับการส่งเสริมจากหัวหน้าหมวดวิชากลุ่มการงานและอาชีพ ในระดับปานกลางและระดับน้อยในการใช้ 3 ลักษณะ เกี่ยวกับแหล่งวิทยาการชุมชน 4 ประเภท คือ

3.1 ส่งเสริมให้ใช้ปานกลางมี 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การส่งเสริมในลักษณะ "แนะนำแหล่งข้อมูล" และ (2) ในลักษณะ "สนับสนุนการใช้แหล่งวิชาฯ" ในการใช้แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานศึกษาและห้องสมุด

3.2 ส่งเสริมให้ใช้น้อยมี 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) ส่งเสริมในลักษณะ "รวมพิจารณาคัดเลือก" ในการใช้แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานศึกษา ห้องสมุด และศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ (2) ส่งเสริมในลักษณะ "แนะนำแหล่งข้อมูล" ในการใช้แหล่งวิทยาการที่มีกิจกรรมต่าง ๆ และ (3) ส่งเสริมในลักษณะ "สนับสนุนการใช้แหล่งวิชาฯ" ในการใช้แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ และแหล่งวิทยาการที่มีกิจกรรมต่าง ๆ

4. ครูผู้สอนส่วนมากประสบปัญหาทั้ง 5 ลักษณะเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนทั้ง 15 ประเภท คือ

4.1 ลักษณะปัญหาที่พบมากที่สุดและเป็นปัญหามากกว่าปัญหาอื่น ๆ ทั้งหมด ได้แก่ ปัญหา "ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนให้ใช้แต่มีปัญหาในเรื่องอื่น ๆ" ปัญหานี้เกิดกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนทั้ง 15 ประเภท มีความเป็นปัญหาในระดับปานกลางเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชน 7 ประเภท คือ แหล่งวิชาการชุมชนที่เป็น (1) ศูนย์เผยแพร่วิชาการ ศูนย์วิจัย สถานีทดลอง หรือหน่วยงานที่มีลักษณะคล้ายกัน (2) สถานที่ธรรมชาติ โครงการ และเขื่อน (3) สถานที่ราชการ (4) ศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ (5) โรงงานอุตสาหกรรมผลิตวัสดุก่อสร้าง (6) โรงงานอุตสาหกรรมซ่อมหรือประกอบเครื่องไฟฟ้า เครื่องยนต์ และอุปกรณ์ประกอบ และ (7) สถานประกอบการอาชีพอิสระ ส่วนแหล่งวิชาการชุมชนอื่น ๆ อีก 8 ประเภท มีปัญหานี้ในระดับน้อย

4.2 ลักษณะปัญหาที่พบมากที่สุดเป็นปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ ปัญหา "รู้จักแหล่งวิชาแต่ไม่เห็นคุณค่าที่จะนำมาใช้ "ครูผู้สอนประสบปัญหานี้เกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนทั้ง 15 ประเภท

4.3 ลักษณะปัญหาที่พบน้อยที่สุด และเป็นปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ ปัญหา "รู้จักเห็นคุณค่า แต่ไม่สนใจที่จะนำมาใช้" ครูผู้สอนประสบปัญหานี้เกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชน 6 ประเภท คือ แหล่งวิทยาการที่เป็น (1) สถานศึกษา (2) ศาสนสถาน โบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์ (3) ศูนย์เผยแพร่วิชาการ (4) สถานที่ธรรมชาติ โครงการ และเขื่อน (5) สถานที่ราชการ และ (6) ศูนย์บริการสื่อสารและคมนาคม ส่วนการใช้แหล่งวิชาการชุมชนอีก 9 ประเภท ไม่มีปัญหาในลักษณะนี้

4.4 ลักษณะปัญหา "ไม่รู้จักแหล่งวิชาฯ" เกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนประเภทต่าง ๆ ส่วนมากอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นแหล่งวิชาการชุมชน 3 ประเภท ที่ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่าไม่มีปัญหาในลักษณะนี้ คือ แหล่งวิทยาการที่เป็น (1) ห้องสมุด (2) สถานที่ราชการ และ (3) แหล่งที่มีกิจกรรมต่าง ๆ

4.5 ลักษณะปัญหา "ผู้บังคับบัญชาไม่สนับสนุนให้ใช้" เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนส่วนมากอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นแหล่งวิชาการชุมชน 2 ประเภท ที่ครูผู้สอนส่วนมากไม่มีปัญหาในลักษณะนี้ คือ แหล่งวิทยาการที่เป็น (1) ห้องสมุด และ (2) ศาสนสถาน โบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์

5. ครูผู้สอนส่วนมากได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามขั้นตอนต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

6. หัวหน้าหมวดวิชากลุ่มการงานและอาชีพส่วนมากได้ให้การนิเทศภายในแก่ครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง

อภิปรายผล

ผู้วิจัยแยกการอภิปรายผลการวิจัยเป็น 6 ด้าน โดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามที่ใช้จริง ตามทรรศนะของครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

2. การใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามที่ควรจะใช้ตามทรรศนะของครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

3. การส่งเสริมของหัวหน้าหมวดวิชาในกลุ่มการงานและอาชีพ เพื่อให้ครูในหมวดวิชาใช้แหล่งวิชาการชุมชน

4. สาเหตุของปัญหาในการใช้แหล่งวิชาการชุมชน

5. การปฏิบัติในการใช้แหล่งวิชาการชุมชน

6. บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชากลุ่มการงานและอาชีพในการนิเทศภายในเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชน

การอภิปรายผลตามข้อย่อยข้างต้นมีดังต่อไปนี้

1. การอภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามที่ใช้จริง ตามทรรศนะของครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพส่วนมากได้ใช้แหล่งวิชาการชุมชนสนับสนุนการเรียนการสอนของตนเพียง 2 ประเภท คือ แหล่งวิทยาการที่เป็นห้องสมุดและแหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์โดยมีระดับการใช้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

(1) แหล่งวิทยาการที่เป็นห้องสมุดมีการใช้ในระดับปานกลางใน 2 ลักษณะคือ ในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" และในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" ผลการวิจัยที่พบครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยม ชูชื่น (นิยม ชูชื่น 2516 : 100) ที่สรุปผลไว้ตอนหนึ่งว่า แหล่งวิชาการชุมชนที่ครูและนักเรียนส่วนใหญ่ได้ใช้ ได้แก่ แหล่งวิชาการชุมชนที่เป็นห้องสมุดประชาชน

ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากครูและนักเรียนต่างคุ้นเคยกับการใช้ห้องสมุด เพราะในโรงเรียนมีห้องสมุดอยู่แล้ว และห้องสมุดเป็นแหล่งวิชาที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย ทั้งห้องสมุดโรงเรียนทั่วไป และห้องสมุดประชาชน ซึ่งครูสามารถนำมาใช้สนับสนุนการสอนของตนได้สะดวก สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อย ทั้งอาจใช้บริการได้แทบทุกวันและเลือกเวลาใช้ได้ตามความต้องการด้วย นอกจากการเรียนการสอนตามกำหนดเวลาแล้ว ครูยังสามารถมอบหมายงานให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่มุ่งให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ต้องการให้นักเรียนช่วยเหลือตนเองและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ สอดคล้องกับแนวความคิดของ สุวัฒก์ นิยมค้า (สุวัฒก์ นิยมค้า 2517 : 125-126) ที่กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนของครูจะต้องส่งเสริมความคิดให้เด็กคิดเป็น มีความคิดสร้างสรรค์ ให้โอกาสเด็กได้ใช้ความคิดของตนเองให้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมตำราความรู้ต่าง ๆ ย่อมสามารถสนองจุดประสงค์ตามแนวทางความคิดนี้ได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วข้างต้น อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ครูผู้สอนในกลุ่มการงานและอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ได้เลือกใช้แหล่งวิชาการชุมชนที่เป็นห้องสมุดมากกว่าแหล่งวิชาอื่น ๆ

(2) แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์มีการใช้ระดับน้อย ครูผู้สอนส่วนมากได้ใช้สื่อการศึกษาสนับสนุนการเรียนการสอนของตนในลักษณะการขอหรือขอยืมวัสดุ-อุปกรณ์และการใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพราะเล็งเห็นประโยชน์ที่ได้จากการใช้อุปกรณ์ที่เป็นสื่อการศึกษา

หรือสื่อการเรียนต่าง ๆ เช่น เครื่องเสียง วิทยุ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ ตัวอย่างของจริง หุ่นจำลอง แผนที่ แผนภูมิ รูปภาพ เป็นต้น แต่ที่มีการใช้น้อย อาจเนื่องจากสื่อบางอย่าง เช่น เครื่องเสียง เครื่องฉายภาพ มีราคาแพง มีวิธีการใช้ยุ่งยากซับซ้อน ครูผู้สอนขาดความรู้ความชำนาญในการใช้ นอกจากนี้โรงเรียนที่มีเงินน้อยไม่สามารถจะหาซื้อไว้ใช้ได้เพียงพอตามความต้องการ ทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายและต้องให้ความระมัดระวังในการใช้ รวมทั้งค่าบำรุงรักษาสูง การขอยืมขอใช้มีเงื่อนไขให้ปฏิบัติและต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับอุปกรณ์เหล่านั้น ทำให้ครูผู้สอนที่ขาดความรู้ความชำนาญในการใช้สื่อที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีไม่อยากจะมีภาระผูกพันต้องรับผิดชอบมากเกินไป จึงทำให้มีการใช้น้อย ส่วนสื่อรูปภาพหรือตัวอย่างของจริงทั่ว ๆ ไป ครูผู้สอนอาจจะมองเห็นเป็นของธรรมดาและเด็กอาจจะขาดความสนใจ เพราะมีความเคยชิน คุ้นเคยอยู่แล้วจึงทำให้การใช้สื่อประเภทนี้มีน้อยไปด้วย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนมากใช้แหล่งวิชาการชุมชนที่เป็นห้องสมุดและศูนย์สื่อการศึกษา ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประหยัด สายวิเชียร (ประหยัด สายวิเชียร 2518 : 76) ที่พบว่า ประเภทแหล่งความรู้ชุมชนที่ครูและนักเรียนนิยมใช้มากที่สุดคือ สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะวิชาที่ทำการวิจัยต่างกัน คือ ผลการวิจัยของ ประหยัด สายวิเชียร ได้จากเรื่อง การใช้ประโยชน์ของแหล่งความรู้ชุมชนประกอบการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ได้จากเรื่อง การใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามทรรศนะของครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีธรรมชาติของวิชาไม่เหมือนกัน จึงทำให้ผลที่ได้แตกต่างกันด้วย

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ครูผู้สอนส่วนมากไม่ใช้แหล่งวิชาการชุมชนประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากห้องสมุดและศูนย์สื่อการศึกษาอีก 13 ประเภท การที่ครูผู้สอนใช้แหล่งวิชาการชุมชนน้อยและไม่ใช้เลยนี้อาจเนื่องมาจากได้รับการส่งเสริมจากหัวหน้าหมวดวิชาน้อยไป ดังจะเห็นได้จากผลของการวิจัยครั้งนี้ หัวหน้าหมวดวิชา ส่วนมากได้ส่งเสริมให้ใช้เพียงแหล่งวิชาการชุมชนที่เป็น

สถานศึกษา ห้องสมุด สถานที่ราชการ และแหล่งที่มีกิจกรรมต่าง ๆ เท่านั้น นอกจากนี้อาจขาดการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาด้วย ซึ่งปรากฏจากผลการวิจัยครั้งนี้เช่นกันว่า มีปัญหาเกี่ยวกับ "ผู้บังคับบัญชาไม่สนับสนุนให้ใช้" อยู่ในระดับน้อย ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของหัวหน้าหมวดวิชาและผู้บังคับบัญชามีผลต่อการใช้แหล่งวิชาการชุมชนของครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โรเจอร์ส และคนอื่น ๆ (Rogers and Others. n.d. : 16) ที่พบว่า แหล่งที่มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ความคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษาของครู คือ ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ อาจารย์ในวิทยาลัยครู จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความสนใจของผู้บังคับบัญชามีผลต่อการใช้แหล่งวิชาการเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้บังคับบัญชาให้ความเอาใจใส่ในเรื่องนี้การใช้แหล่งวิชาการในชุมชนให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียนก็จะสะดวกขึ้น ดังที่ เยนตรี และ เคนนีย์ (Gentry and Kenny. 1966 : 62) ได้วิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ครูใหญ่มีการวางแผน สำรวจวัสดุ ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำมาใช้เกี่ยวกับการเรียนการสอนพอควรและยังเห็นว่า ครูใหญ่ได้วางแผนเกี่ยวกับการเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน

นอกจากนี้การที่ครูผู้สอนใช้แหล่งวิชาการชุมชนบางประเภทน้อย หรือไม่ใช้เลย อาจเนื่องมาจากมีปัญหายุ่งยากไม่สะดวกในการขอใช้ที่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนมากมาย ต้องติดต่อประสานงาน ทั้งกับผู้บังคับบัญชา ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน และผู้ดูแลรับผิดชอบแหล่งวิชาการชุมชนวิชาอื่นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยม ชูชื่น (นิยม ชูชื่น 2526 : 100) ที่สรุปไว้ตอนหนึ่งว่า ปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งวิชาการชุมชนเกี่ยวกับการศึกษานอกสถานที่มีปัญหาเรื่องจำนวนนักเรียนมากเกินไป เสียค่าใช้จ่ายสูง ครูขาดความรู้เรื่องแหล่งวิชาการชุมชนนั้น ระเบียบยุ่งยากและอันตรายระหว่างเดินทาง สวนการเชิญวิทยากรมาบรรยายนั้น มีปัญหาเรื่องไม่มีห้องบรรยายพิเศษที่กว้างพอ ไม่มีเวลา กระทบกระเทือนต่อการเรียนวิชาอื่น บริการด้านโสตทัศนศึกษาไม่ดี และไม่มีค่าตอบแทนวิทยากร การยืมหรือจัดหาวัสดุอุปกรณ์ไม่มีห้องสำหรับใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ชุมชนไม่มีวัสดุให้เปล่า โรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุน

การที่ครูผู้สอนเลือกใช้แหล่งวิชาการชุมชนบางประเภทน้อยไปหรือไม่ใช้เลย นอกจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะธรรมชาติของวิชาที่เรียนด้วย เช่น วิชางานเกษตรมีลักษณะธรรมชาติของวิชาที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสัตว์ พืช และดิน ซึ่งจำเป็นจะต้องศึกษาจากหนังสือตำราเอกสารสิ่งพิมพ์หรือไปศึกษาดูงานตามศูนย์วิจัย และสถานีทดลองเกี่ยวกับพืชและสัตว์ หรือศูนย์พัฒนาที่ดินซึ่งสามารถให้ความรู้ได้ตรงกับที่เรียน ด้วยเหตุนี้ห้องสมุดและศูนย์เผยแพร่วิชาการจึงเป็นแหล่งวิชาการที่สามารถใช้สนับสนุนการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ส่วนแหล่งวิชาการที่เป็นศาสนสถาน โบราณวัตถุ หรือพิพิธภัณฑ์ และสถานประกอบการที่ไม่มีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับวิชานี้ก็ไม่มีความจำเป็นต้องใช้ ครูผู้สอนและนักเรียนจึงไม่ได้เลือกใช้

2. การอภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามที่ควรจะใช้ตามทรรศนะของครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มการงานและอาชีพ ส่วนมากเห็นว่าควรจะใช้แหล่งวิชาการชุมชนสนับสนุนการเรียนการสอน 8 ประเภท คือ แหล่งวิชาการที่เป็น (1) สถานศึกษา (2) หองสมุด (3) ศาสนสถาน โบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์ (4) ศูนย์เผยแพร่วิชาการ ศูนย์การวิจัย สถานีทดลอง หรือหน่วยงานที่มีลักษณะคล้ายกัน (5) สถานที่ธรรมชาติ โครงการ และเขื่อน (6) ศูนย์บริการสื่อสารและคมนาคม ทั้งหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ (7) ศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ และ (8) แหล่งวิทยาการที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ครูผู้สอนมีความเห็นว่าแหล่งวิชาการทั้ง 8 ประเภทนี้ ควรจะใช้ห้องสมุดในระดับมากในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" ในขณะที่ตามสภาพความเป็นจริงครูผู้สอนได้ใช้อยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า การใช้ห้องสมุดสนับสนุนการเรียนการสอนตามที่ปฏิบัติอยู่นั้นยังไม่เพียงพอ ควรจะใช้ให้มากขึ้น โดยเฉพาะการใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า อันเป็นลักษณะการใช้แหล่งวิชาการชุมชนที่เป็นห้องสมุดเพียงอย่างเดียวที่ครูผู้สอนให้ความสำคัญ และเลือกใช้อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิญโญ ตันพิทยคุปต์ (ภิญโญ ตันพิทยคุปต์ 2515 : 57) ที่พบว่า แหล่งความรู้ชุมชนที่ครูใช้มากที่สุดคือ เอกสารสิ่งพิมพ์ และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ วิโรจน์ ตุลยากร (วิโรจน์ ตุลยากร 2507 : 65) ที่พบว่า แหล่งวิทยาการที่ผู้สอนใช้มากเป็นอันดับแรก คือ เอกสารสิ่งพิมพ์ ส่วนการใช้ห้องสมุดในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" ซึ่งหมายถึงการให้นักเรียนขอยืมหนังสือหรือสิ่งของอุปกรณ์จากห้องสมุดและการใช้ในลักษณะนำนักเรียน "เยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" ทั้ง 2 ลักษณะนี้ควรจะใช้ในระดับปานกลาง สำหรับการใช้ในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน" ซึ่งหมายถึงการให้นักเรียนฝึกงานห้องสมุดนั้น ครูผู้สอนเห็นว่าควรจะใช้ในระดับน้อย

แหล่งวิชาการชุมชนที่ควรจะใช้ในระดับปานกลางมี 3 ประเภท คือ

(1) แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานศึกษา ควรจะใช้ในระดับปานกลางทั้ง 4 ลักษณะ คือ ในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" สำหรับแหล่งวิทยาการที่เป็นสถานศึกษานี้ ครูผู้สอนให้ความสำคัญเป็นอย่างมากรองจากห้องสมุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษามีหลายประเภท เช่น สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยกัน วิทยาลัยครู วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตร โรงเรียนสารพัดช่าง เหล่านี้เป็นต้น สถานศึกษาเหล่านี้ต่างมีการเปิดสอนในสาขาวิชาอาชีพและวิชาช่างต่าง ๆ หลายแขนง สามารถที่จะใช้สนับสนุนการเรียนของนักเรียนและการสอนของครูได้เป็นอย่างดีจึงทำให้ครูผู้สอนเห็นว่าควรจะใช้ให้มากขึ้น

(2) แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ ครูผู้สอนมีความเห็นว่าควรจะใช้สนับสนุนการเรียนการสอนในระดับปานกลางเพียง 2 ลักษณะเท่านั้น คือในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" และ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" ส่วนการใช้ในลักษณะ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" ควรจะใช้ในระดับน้อย และไม่ควรจะใช้เลยในลักษณะของ การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะครูผู้สอนเห็นว่า ศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์เป็นแหล่งรวบรวมของวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเนื้อหาวิชาที่เรียนดีขึ้นเท่านั้น ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายจะให้นักเรียนประดิษฐ์หรือใช้สื่อเหล่านั้นเป็น จึงไม่จำเป็นต้องใช้เป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียน

(3) แหล่งวิทยาการที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ครูผู้สอนส่วนมากมีความเห็นว่า ครูจะใช้สนับสนุนการเรียนการสอนในระดับปานกลางใน 2 ลักษณะ คือ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" ส่วนการใช้ในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" ควรจะใช้ในระดับน้อย และไม่ควรใช้ ในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน" ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่ากิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เช่น กิจกรรมทางศาสนา งานประเพณีแห่เทียนพรรษา งานบุญบ้องไฟ พิธีสงกรานต์ พิธีบายศรีสู่ขวัญ กิจการลูกเสือชาวบ้าน ทสปช. หรือกิจกรรมกลุ่มอาสาพัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมระยะสั้น จัดตามโอกาสที่มีปฏิบัติกันในระดับหมู่บ้าน อำเภอ และจังหวัดซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตในสังคมของนักเรียนและครูผู้สอนอยู่แล้ว ครูสามารถจะใช้กิจกรรมเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอนในวิชางานช่างฝีมือและงานศิลปะต่าง ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สุวัฒก์ นิยมค้า (สุวัฒก์ นิยมค้า 2517 : 125-126) ที่กล่าวไว้ว่า โรงเรียนควรใช้แหล่งวิชาในชุมชน เพื่อให้หลักสูตรและวิธีสอนสอดคล้องกับความเป็นจริง ทำให้การสอนมีความหมายลึกซึ้งและช่วยให้เกิดประสบการณ์ทางการเรียน โดยตรงแนวความคิดนี้ยังสอดคล้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแบบกรวยประสบการณ์ของ เดล (Dale. 1969 : 107-134) ที่ว่า การจัดให้การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ตรงที่มีจุดมุ่งหมายมีลำดับความสำคัญที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด ซึ่งผู้เรียนสามารถจะเข้าใจได้รวดเร็วทั้งมีความฝังใจจำได้ถาวรดียิ่ง

แหล่งวิชาการชุมชนที่ครูผู้สอนส่วนมากมีความเห็นว่าควรจะใช้ในระดับน้อย มี 4 ประเภท คือ

(1) แหล่งวิทยาการที่เป็นศาสนสถาน โบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์ ควรใช้ในระดับน้อยใน 2 ลักษณะ คือ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" แต่ไม่ควรจะใช้ในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" และ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน"

(2) แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์เผยแพร่วิทยาการ ศูนย์การวิจัย สถานีทดลอง หรือหน่วยงานที่มีลักษณะคล้ายกัน ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่าควรจะใช้ในระดับน้อย ในลักษณะ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" แต่ไม่ควรจะใช้ในอีก 3 ลักษณะ คือ "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย"

(3) แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานที่ราชการ ครูผู้สอนส่วนมากมีความเห็นว่าควรจะใช้ในระดับน้อยใน 3 ลักษณะ คือ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" แต่ไม่ควรจะใช้ในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน"

(4) แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์บริการสื่อสารและคมนาคม ทั้งหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ ครูผู้สอนส่วนมากมีความเห็นว่าควรจะใช้ในระดับน้อย ใน 3 ลักษณะ คือ "การขอหรือขอยืมวัสดุอุปกรณ์" "การใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า" และ "การเยี่ยมชมหรือฟังคำบรรยาย" แต่ไม่ควรจะใช้ในลักษณะ "การใช้เป็นแหล่งฝึกงาน"

แหล่งวิชาการชุมชนนอกจากที่กล่าวมาแล้วอีก 7 ประเภท ครูผู้สอนส่วนมากมีความเห็นว่า ไม่ควรจะใช้ในทุกลักษณะ

การที่ครูผู้สอนส่วนมากมีความเห็นว่า ควรจะใช้แหล่งวิชาการชุมชนสนับสนุนการเรียนการสอนมากถึง 8 ประเภท ในขณะที่ครูผู้สอนใช้อยู่จริงเพียง 2 ประเภทนี้ ยอมแสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนเข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้แหล่งวิชาการชุมชนอันสามารถนำมาใช้ช่วยทำให้การเรียนการสอนเกิดผลดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สุวัฒน์ มุทธเมธา (จำลอง มหานิยม 2526 : 5 อ้างอิงมาจาก สุวัฒน์ มุทธเมธา 2524 : 270) ที่กล่าวถึงคุณค่าที่ได้รับจากการใช้แหล่งวิชาการชุมชนไว้ว่า คุณค่าที่จะเกิดจากการใช้แหล่งวิชาการชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษานั้นมีมากมายหลายประการ เช่น ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักเข้าใจถึงสภาพท้องถิ่นและชุมชนของตนทำให้เห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัว ทั้งแหล่งวิชาการชุมชนก็เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น การใช้ก็จะได้รับความสะดวกสบายประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูผู้สอนกลุ่ม

การงานและอาชีพได้ให้ความสำคัญและเล็งเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้แหล่งวิชาการชุมชนที่ควรจะใช้ให้มากขึ้นกว่าเดิมนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยม ชูชื่น (นิยม ชูชื่น 2526 : 100) ที่สรุปผลการวิจัยไว้ตอนหนึ่งว่า ผู้บริหารและครูวิทยาศาสตร์ต่างเห็นประโยชน์และความสำคัญของการใช้แหล่งวิชาการชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประหยัด สายวิเชียร (ประหยัด สายวิเชียร 2518 : 76) ที่สรุปไว้ตอนหนึ่งว่า ครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งความรู้ชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกันว่าแหล่งความรู้ชุมชนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากและสอดคล้องกับแนวความคิดของ นิพนธ์ ศุขปรีดี (นิพนธ์ ศุขปรีดี 2517 : 55) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการใช้แหล่งวิชาการชุมชน ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า การใช้แหล่งวิชาการชุมชนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอนกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนช่วยให้ครูและนักเรียนนำความรู้ที่ได้จากชุมชนมาปรับปรุงประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ช่วยแก้ปัญหาให้ครูใหม่ที่ขาดแคลนอุปกรณ์การสอนและช่วยให้การเรียนการสอนสนุกสนานมีความหมายยิ่งขึ้น

2.2 ส่วนแหล่งวิชาการชุมชนอีก 7 ประเภท ได้แก่ แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานที่ธรรมชาติ โครงการและเขื่อน สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระที่ครูผู้สอนเห็นว่าไม่ควรจะนำมาใช้สนับสนุนการเรียนการสอนทุกลักษณะนั้น อาจจะเนื่องมาจากไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชากลุ่มการงานและอาชีพ หรือไม่ได้รับการส่งเสริมจากหัวหน้าหมวดวิชาหรือไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนตามที่ใช้จริง

3. อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมของหัวหน้าหมวดวิชาในกลุ่มการงานและอาชีพเพื่อให้ครูในหมวดวิชาใช้แหล่งวิชาการชุมชน

3.1 จากการวิจัยที่พบว่า หัวหน้าหมวดวิชาในกลุ่มการงานและอาชีพส่วนมากได้ให้การส่งเสริมแก่ครูในหมวดวิชาให้ใช้แหล่งวิชาการชุมชน 4 ประเภท คือ แหล่งวิทยาการที่เป็น (1) สถานศึกษา (2) ห้องสมุด (3) ศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ และ (4) แหล่งที่มีกิจกรรมต่าง ๆ

โดยให้การส่งเสริมใน 3 ลักษณะ คือ (1) "ร่วมพิจารณาคัดเลือก" (2) "แนะนำแหล่งข้อมูล" และ (3) "สนับสนุนการใช้แหล่งวิชาฯ"

แหล่งวิชาการชุมชนทั้ง 4 ประเภท ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ในระดับปานกลางและระดับน้อย มีดังนี้

(1) แหล่งวิชาการชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ในระดับปลานกลางมี 2 ประเภท คือ แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานศึกษาและห้องสมุด ส่งเสริมใน 2 ลักษณะ คือ "แนะนำแหล่งข้อมูล" และ "สนับสนุนการใช้แหล่งวิชาฯ" ส่วนลักษณะ "ร่วมพิจารณาคัดเลือก" มีการส่งเสริมในระดับน้อย

(2) แหล่งวิชาการชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ในระดับน้อยมี 2 ประเภท คือ แหล่งวิทยาการที่เป็นศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ และแหล่งวิทยาการที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ใน 2 ลักษณะ คือ "ร่วมพิจารณาคัดเลือก" และ "สนับสนุนการใช้แหล่งวิชาฯ" ส่วนลักษณะ "แนะนำแหล่งข้อมูล" ครูผู้สอนส่วนมากไม่ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ สำหรับแหล่งวิทยาการที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ใน 2 ลักษณะเช่นกัน คือ "แนะนำแหล่งข้อมูล" และ "สนับสนุนการใช้แหล่งวิชาฯ" ส่วนลักษณะ "ร่วมพิจารณาคัดเลือก" ส่วนมากไม่ได้รับการส่งเสริม สำหรับ "การพาครูไปทัศนศึกษา" และ "ส่งครูเข้ารับการอบรมสัมมนา" ทั้ง 2 ลักษณะนี้ ส่วนมากไม่ได้รับการส่งเสริมให้ใช้กับแหล่งวิชาการชุมชนทั้ง 15 ประเภท

3.2 ส่วนแหล่งวิชาการชุมชนอื่น ๆ อีก 11 ประเภท หัวหน้าหมวดวิชาในกลุ่มการงานและอาชีพส่วนมากไม่ได้ส่งเสริมให้ใช้ในทุกลักษณะที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก เห็นว่าความรู้ที่ได้จากแหล่งวิชาการเหล่านั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาในกลุ่มการงานและอาชีพก็ได้ อย่างไรก็ตามการที่หัวหน้าหมวดวิชาได้ให้การส่งเสริมการใช้แหล่งวิชาการชุมชนแก่ครูผู้สอนในหมวดวิชาเพียง 3 ลักษณะ คือ "ร่วมพิจารณาคัดเลือกแหล่งวิชาฯ" "แนะนำแหล่งข้อมูล" และ "สนับสนุนการใช้แหล่งวิชาฯ" รวมแล้วมีครูผู้สอนได้รับบริการในด้านนี้เพียงร้อยละ 49.31 เท่านั้น นับว่ายังอยู่ในเกณฑ์ที่น้อย ส่วนการพาครูไปทัศนศึกษาและส่งครูเข้ารับการอบรมสัมมนาทั้ง 2 ลักษณะนี้

หัวหน้าหมวดวิชาส่วนมากไม่ได้ให้การส่งเสริม ทำให้เข้าใจว่า หัวหน้าหมวดวิชาไม่เห็นความสำคัญ หรือขาดความรู้ความสนใจในเรื่องนี้ หรืออาจจะเห็นว่าเป็นภาระยุ่งยากไม่อยากจะหาเรื่องใส่ตัว หรือเห็นว่ามีประโยชน์น้อยไป จึงไม่ได้ให้การส่งเสริมการพาครูไปทัศนศึกษาและการส่งครูเข้ารับการอบรมสัมมนา ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอื้อจิตต์ ลอบูรณะ (เอื้อจิตต์ ลอบูรณะ 2519 : 135) ซึ่งได้อภิปรายผลการวิจัยไว้ตอนหนึ่งว่า การจัดบริการเพื่อพัฒนาการสอนของอาจารย์นั้น ควรจะจัดบริการให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการวัดผลโดยการจัดปาฐกถา อบรม อภิปราย หรือสัมมนาและส่งเสริมให้อาจารย์เข้าร่วมในการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการวัดผลที่คณะวิชาหรือสถาบันอื่น ๆ จัดขึ้น รวมทั้งการส่งอาจารย์ไปศึกษาดูงานทางด้านการสอนจากสถาบันอื่น ๆ ด้วย

4. อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาในการใช้แหล่งวิชาการชุมชน

4.1 จากการวิจัยที่พบว่า ครูผู้สอนส่วนมากมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนทุกประเภท ทุกลักษณะนับตั้งแต่ปัญหาครูผู้สอน "ไม่รู้จักแหล่งวิชาฯ" "รู้จักแหล่งวิชาฯ แต่ไม่เห็นคุณค่าที่จะนำมาใช้" "รู้จัก เห็นคุณค่าแต่ไม่สนใจที่จะนำมาใช้" "ผู้บังคับบัญชาไม่สนับสนุนให้ใช้" และ "ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนให้ใช้แต่มีปัญหาในเรื่องอื่น ๆ"

ปัญหาที่ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนทั้ง 15 ประเภท อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัญหา "ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนให้ใช้แต่มีปัญหาในเรื่องอื่น ๆ" ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชน 7 ประเภท คือ แหล่งวิทยาการที่เป็น (1) ศูนย์เผยแพร่วิชาการ ศูนย์การวิจัย สถานีทดลอง หรือหน่วยงานที่มีลักษณะคล้ายกัน (2) สถานที่ธรรมชาติ โครงการ และเขื่อน (3) สถานที่ราชการ (4) ศูนย์สื่อการศึกษาที่มีวัสดุและอุปกรณ์ (5) สถานประกอบการที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมผลิตวัสดุก่อสร้าง (6) สถานประกอบการที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมซ่อมหรือประกอบเครื่องไฟฟ้า เครื่องยนต์ และอุปกรณ์ประกอบ และ (7) สถานประกอบการอาชีพอิสระ ส่วนแหล่งวิชาการชุมชนอื่น ๆ อีก 8 ประเภท มีปัญหาการใช้ทั้ง 5 ลักษณะข้างต้นอยู่ในระดับน้อย

ปัญหาที่ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชน ทั้ง 15 ประเภท และมีความเป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อยได้แก่ ปัญหา "รู้จักแหล่งวิชาฯ แต่ไม่เห็นคุณค่าที่จะนำมาใช้"

ปัญหาที่ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนน้อยที่สุด และมีความเป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อยด้วย ได้แก่ ปัญหา "รู้จัก เห็นคุณค่าแต่ไม่สนใจที่จะนำมาใช้" ส่วนปัญหา "ไม่รู้จักแหล่งวิชาฯ" และ "ผู้บังคับบัญชาไม่สนับสนุนให้ใช้" มีเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนทั่ว ๆ ไป และมีความเป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน

4.2 การที่ครูผู้สอนส่วนมากมีความเห็นว่า การใช้แหล่งวิชาการชุมชนมีปัญหาทุกอย่างย่อมแสดงให้เห็นว่าการใช้แหล่งวิชาการชุมชนนั้นมีปัญหาหลายอย่างจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยม ชูชื่น (นิยม ชูชื่น 2526 : 100) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งวิชาการชุมชนเกี่ยวกับการศึกษานอกสถานที่มีปัญหาเรื่องจำนวนนักเรียนมากเกินไป เสียค่าใช้จ่ายสูง ครูขาดความรู้เรื่องแหล่งวิชาการชุมชน ระเบียบยุ่งยาก อันตรายระหว่างเดินทางและโรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุน

จากปัญหาทั้ง 5 ลักษณะ ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับผู้บังคับบัญชาและปัญหาในเรื่องอื่น ๆ นั้น เป็นปัญหามากกว่าปัญหาใด ๆ สอดคล้องกับแนวความคิดของ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ 2519 : 3-11) ซึ่งได้กล่าวถึงอุปสรรคในการนำเอานวัตกรรมไปใช้ว่า ในด้านบุคลากรที่เป็นอุปสรรคมากที่สุด คือ ครูที่รับราชการนาน รองลงมาคือ ครูใหญ่ หรืออาจารย์ ส่วนในด้านอื่น ๆ ได้แก่ การขาดเครื่องมือเครื่องใช้ รองลงมาคือ ระบบการบริหารการศึกษาของไทย

5. การอภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติในการใช้แหล่งวิชาการชุมชน

จากการวิจัยที่พบว่า ครูผู้สอนส่วนมากได้มีการปฏิบัติในการใช้แหล่งวิชาการชุมชนทั้ง 3 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นการเตรียมการเพื่อใช้แหล่งวิชาการชุมชน (2) ขั้นการปฏิบัติในระหว่างที่ให้นักเรียนศึกษาแหล่งวิชาการชุมชน และ (3) ขั้นการประเมินผลการศึกษาของนักเรียนภายหลังการใช้แหล่งวิชาการชุมชนทุกขั้นตอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ในการปฏิบัติตามลำดับทั้ง 3 ขั้นตอนนั้น ในขั้นตอนที่ 1 ขั้นการเตรียมการเพื่อใช้แหล่งวิทยาการชุมชนนั้น มีครูผู้สอนปฏิบัติเป็นจำนวน 151 คน ซึ่งมากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ ในขั้นตอนที่ 2 ขั้นการปฏิบัติในระหว่างที่ให้นักเรียนศึกษาแหล่งวิชาการชุมชน ครูผู้สอนได้ปฏิบัติมีจำนวน 148 คน ซึ่งมากเป็นอันดับ 2 และในขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นการประเมินผลการศึกษาของนักเรียนภายหลังการใช้แหล่งวิชาการชุมชน ปรากฏว่ามีครูผู้สอนปฏิบัติในเรื่องนี้จำนวน 139 คน ซึ่งน้อยกว่าขั้นตอนอื่น ๆ

ในขั้นการเตรียมการเพื่อใช้แหล่งวิชาการชุมชน ครูผู้สอนได้ปฏิบัติในรายการต่าง ๆ จากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ (1) การกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ในแผนการสอนล่วงหน้า (2) ศึกษาวิธีใช้แหล่งวิชาการชุมชนที่เหมาะสม และ (3) พิจารณาเลือกแหล่งวิชาการชุมชนร่วมกับนักเรียน

ในขั้นการปฏิบัติในระหว่างที่ให้นักเรียนศึกษาแหล่งวิชาการชุมชน ครูผู้สอนได้ปฏิบัติในรายการต่าง ๆ จากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ (1) ให้การแนะนำนักเรียนในเรื่องที่จะศึกษาก่อน (2) ควบคุมเรื่องความปลอดภัยและการใช้เวลา และ (3) ให้การแนะนำนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติ การศึกษา การสัมภาษณ์ และมารยาท

ในขั้นการประเมินผลการศึกษาของนักเรียนภายหลังการใช้แหล่งวิชาการชุมชน ครูผู้สอนได้ใช้วิธีการต่าง ๆ จากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ (1) วิธีการอภิปรายมี 139 คน (2) วิธีการสังเกตมี 113 คน (3) วิธีการทำรายงานมี 107 คน (4) วิธีตอบแบบสอบถามมี 105 คน และ (5) แบบวิธีการทดสอบมี 90 คน

มีสิ่งที่น่าสังเกตเกี่ยวกับการประเมินผล คือ ครูผู้สอนส่วนมากมีความเห็นว่า การประเมินผลโดยวิธีการทดสอบมีความสำคัญในระดับมากกว่าทุก ๆ วิธี แต่มีครูผู้สอนปฏิบัติในเรื่องนี้เพียง 90 คน ซึ่งน้อยกว่าทุก ๆ วิธีที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะครูผู้สอนมีความเคยชินกับวิธีการทดสอบเพราะมีการใช้วิธีการทดสอบกับวิชาต่าง ๆ อยู่แล้ว และอาจจะเห็นว่าวิธีการทดสอบนั้นสามารถตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนได้อย่างมีหลักฐานชัดเจน

การที่ครูผู้สอนมีการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ในการใช้แหล่งวิชาการชุมชนเช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนมีความเข้าใจในการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ มีกระบวนการ (Process) ในการทำงาน สามารถช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ อุดม ปัญญา (อุดม ปัญญา 2526 : 21-23) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งฝึกวิชาชีพในชุมชนให้ได้ผลนั้น จะต้องกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามหลักสูตร โดยเริ่มตั้งแต่ สำรวจความต้องการความจำเป็นของชุมชน แหล่งทรัพยากรในชุมชน วิเคราะห์ผลการสำรวจเพื่อนำมาวางแผนการเรียน สำรวจความต้องการของนักเรียน แจ้งรายวิชาให้นักเรียนทราบ ปฐมนิเทศนักเรียนและขออนุญาตผู้ปกครอง

6. การอภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชากลุ่มการงานและอาชีพในการนิเทศภายในเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชน

จากผลการวิจัยที่พบว่า หัวหน้าหมวดวิชากลุ่มการงานและอาชีพส่วนมากได้นิเทศภายในให้แก่ครูผู้สอนในหมวดวิชาของตนให้ใช้แหล่งวิชาการชุมชนเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนตามเงื่อนไขของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ทุกลักษณะในระดับปานกลาง มีครูผู้สอนได้รับการนิเทศภายในสูงสุด 143 คน คิดเป็นร้อยละ 49.31 ซึ่งนับว่ายังไม่เป็นการเพียงพอ เมื่อพิจารณาถึงแหล่งวิชาการชุมชนที่มีอยู่อย่างมากมาย มีครูผู้สอนและนักเรียนกระจายอยู่ทั่วจังหวัดที่ควรจะได้รับผลจากการใช้แหล่งวิชาการชุมชนที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุดมากกว่านี้ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากหัวหน้าหมวดวิชากลุ่มการงานและอาชีพให้ความสนใจในเรื่องนี้น้อยไป หรืออาจจะเห็นว่า แหล่งวิชาการชุมชนประเภทต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาในหมวดนี้น้อยหรือมีปัญหาจากการใช้มากไป จึงไม่ได้ให้การแนะนำมากเท่าที่ควร ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาประการหนึ่งที่ไม่ช่วยส่งเสริมการใช้แหล่งวิชาการชุมชนให้โรงเรียนได้ใช้อย่างกว้างขวาง สมดังที่ สุวัฒน์ มุทธเมธา (จำลอง มหานิยม 2526 : 5 อ้างอิงมาจาก สุวัฒน์ มุทธเมธา 2524 : 270) กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันนี้คนส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและขาดความสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. กรมสามัญศึกษา ควรจัดอบรมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาหรือครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับเขตหรือระดับจังหวัดให้เห็นคุณค่าของแหล่งวิชาการชุมชน ซึ่งโรงเรียนสามารถจะนำมาใช้เป็นทรัพยากรทางการศึกษาได้ เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระการลงทุนของรัฐให้ลดน้อยลง ในขณะเดียวกันก็ช่วยส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาให้ดีขึ้น

2. กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรจัดอบรมสัมมนาหัวหน้าหมวดวิชาหรือครูผู้สอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในระดับกลุ่มหรือระดับจังหวัดให้รู้จักแสวงหาและใช้แหล่งวิชาการชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ครูรู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นทุกรูปแบบอย่างกว้างขวาง

3. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์ ที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการใช้แหล่งวิชาการชุมชนออกเยี่ยมเยียนให้คำแนะนำแก่ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเผยแพร่และส่งเสริมการใช้แหล่งวิชาการชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพอย่างแพร่หลาย

4. กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ควรหาทางกระตุ้นให้ผู้บริหารและครูผู้สอนได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้แหล่งวิชาการชุมชน เช่น จัดให้มีเอกสาร งานวิจัย และผลสำเร็จในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้ใช้แหล่งวิชาการชุมชน เพื่อเผยแพร่ให้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป

5. สถาบันผลิตครูต่าง ๆ เช่น คณะศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูต่าง ๆ ควรเป็นผู้นำในด้านการส่งเสริม กระตุ้นให้ครูที่เรียนจบการศึกษาสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจในการใช้แหล่งวิชาการชุมชนออกไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนได้อย่างจริงจัง

6. ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา นักวิชาการจะต้องให้ความสนใจ แนะนำส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนให้ได้ใช้ทรัพยากรที่เป็นแหล่งวิชาการชุมชนอย่างกว้างขวางเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งวิทยาการเกี่ยวกับสถานประกอบการที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ และสถานประกอบการอาชีพอิสระ ได้แก่ แหล่งผลิตงานช่างฝีมือและอุตสาหกรรมในครัวเรือน

7. ผู้บริหารควรนำผลงานของครูผู้สอนที่ใช้แหล่งวิชาการชุมชนได้ผลดีมาพิจารณาบำเหน็จความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ เพื่อเป็นการส่งเสริมขวัญและกำลังใจด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรทำวิจัยในลักษณะนี้อีก โดยแยกวิเคราะห์ข้อมูลตามหมวดวิชาของผู้สอน เพื่อให้ได้ผลของการวิจัยชัดเจน และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงยิ่งขึ้น

2. ควรทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบถึงผลการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากการใช้แหล่งวิชาการชุมชนกับการเรียนในโรงเรียนตามปกติ

3. ควรทำการวิจัยในลักษณะนี้อีก โดยเพิ่มตัวแปรที่จะศึกษา เช่น ตัวแปรด้านวุฒิ วัย และประสบการณ์การทำงาน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบได้ว่า วุฒิการศึกษา วัย และประสบการณ์การทำงานมีผลต่อการบริหารการใช้แหล่งวิชาการชุมชนให้เกิดผลประโยชน์ต่อการเรียนการสอนแตกต่างกันหรือไม่

4. ควรทำการวิจัยในลักษณะนี้อีก โดยดัดแปลงหรือปรับปรุงเครื่องมือ เลือกกลุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างวิชาอื่น หรือขยายกลุ่มประชากรไปยังจังหวัดอื่น หรือเขตการศึกษาอื่น

5. ควรทำการวิจัยเชิงทดลอง หรือการวิจัยที่ใช้แบบแผนที่เหมาะสม เพื่อหารูปแบบการใช้แหล่งวิทยาการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ